CUDES CURRENT DEBATES IN SOCIAL SCIENCES JOURNAL

Musayev, İ. (2020). COVID-19 Salgının Türkiye'de Çalışma Hayatına Etkileri. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 3(2), 35- 44.

Research Article

COVID-19 Salgının Türkiye'de Çalışma Hayatına Etkileri

Covıd-19 Epidemic Impact of Workıng Life in Turkey

İnşallah MUSAYEV
Yalova Üniversitesi
musayev54musayev@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0326-3263

DOI: 10.37154/ijopec.2020.19

Article Info

Received: 12.10.2020
Accepted: 25.11.2020

Keywords: *Covid-19, Working Life, Telework, Distance Education, Impact on Tourism*

Abstract

Dünya genelinde büyük tahribata sebep olan Covid-19 salgını yaşamı çok ciddi anlamda tehdit etmeye devam etmektedir. Türkiye'de Covid-19'un çalışma hayatında ortaya çıkardığı olumsuz etkilere karşı çok ciddi çözümler ve önlemler alınmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmadaki amaç Covid-19 salgınından etkilenen işçi ve işverenin hukuk çerçevesinde uzaktan çalışma, kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği uygulanması, izin uygulamaları, gelir dağılımı ve gelir kaybı yaşaması gibi işsizlik, yeni çözüm olarak yapay zeka çalışmaları, eğitim ve turizm gibi sektörleri ne beklediği ve ne gibi önlemler alındığı değerlendirilmiştir.

23 Mart'ta başlayan koronavirüs salgını nedeniyle birçok sınırlamalar getirildi. Çalışmamızda bazı verilere ve rakamlara yer verilmiştir. Özellikle Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu ve Yüksek Öğretim Kurulu gibi veriler önemli oranda katkı sağlamaktadır. Çalışmanın kapsamında koronavirüs'den dolayı gerekli önlemler alınmazsa birçok sektörün, işyeri ve işletmenin iflas edeceği ve gelir kaybı sebebiyle milyonlarca insanın işsiz kalacağı açıktır.

Makale Bilgisi

Geliş: 12.10.2020
Onay: 25.11.2020

Anahtar sözcükler: *Covid-19, Çalışma Hayatı, Uzaktan Çalışma, Uzaktan Eğitim, Turizme Etki*

Öz

The Covid-19 epidemic, which has caused great destruction worldwide, continues to threaten life very seriously. Covidien-19 study in Turkey against the adverse effects posed a very serious life solutions and measures have been attempted to be taken. The purpose of this study is what the workers and employers affected by the Covid-19 outbreak expect from sectors such as unemployment such as distance work, short work and short work allowance, leave applications, income distribution and loss of income, artificial intelligence studies as a new solution, education and tourism and what measures have been take. Many restrictions were imposed on the coronavirus outbreak that started on March 23. In our study, some data and concepts are included. İn particular, the Ministry of Health, Ministry of Education, data such as Turkey Statistical Institute and the Higher Education Council is contributing significantly.

It is clear that if the necessary measures are not taken due to the coronavirus, many sectors, businesses and businesses will go bankrupt and millions of people will be unemployed due to loss of income.

GİRİŞ

Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), virüse bağlı ilk vaka bildiriminin yapıldığı günden bu yana dek dünya çapında belli bazı bölgeler hariç her yere yayılarak bireysel ve toplumsal hayatı felce uğratmıştır. Devletler virüse bağlı oluşan hasarlara karşı önlem amaçlı olarak sosyal, ekonomik ve politik birçok olağanüstü düzenlemeyi gündemlerinin merkezine oturtmuşlardır (Aktürk, 2020, s. 1).

‘‘Dünya ülkeleri, Covid-19 nedeniyle çok zor bir süreç yaşarken, virüsün ekonomik etkileri de kendisini göstermeye başlamış ve OECD, virüsün 2008 mali krizinden bu yana küresel ekonomi için en büyük tehlike olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, küresel büyümenin bu yıl %2’nin altına düşeceğini ve Dünya ekonomisinin, değerinden 1 trilyon dolar kaybedeceğini tahmin etmektedir’’ (Erol, 2020, s. 214).

Türkiye’ Covid-19 salgını başladığı andan birçok kurum ve kuruluşlar tarafından bir dizi önlemler alındı.

Bu çalışmanın amacı Covid-19 Türkiye’ çalışma hayatında hangi değişikliklere sebep olmuştur ve hükümetçe yasal önlemler getirilmiştir onlar araştırılmıştır. Toplumdaki insanların sağlığını korumak için bazı kararlarla işyerleri, birçok faaliyet gösteren işletmelerin, merkezlerin faaliyetlerini geçici bir süre durdurulmuştur.

Bazı vatandaşlar, 65 yaş ve üstü vatandaşlarımız kronik rahatsızlığa sahip vatandaşlarımız yaşadıkları yerden dışarı çıkmaları, sokağa çıkmaları yasaklandığı için devletin yasal gösterdiği yardımlar ve tedbirlerden faydalanmaları incelenmiştir. Çalışmamızda yasal mevzuat bağlamında işverenlere tanınmış birden çok alternatif çalışma imkanı olduğunu görüyoruz. Bu çalışma biçimi olarak uzaktan çalışma, kısa çalışma, kısa çalışma ödeneği uygulaması ve izin uygulamaları gibi birkaçı değerlendirilmiştir.

Sekiz başlıkta düzenlenen çalışmanın ilk başlığını ekonomik duruma olan etkisi oluşturmaktadır. Ardından uzaktan çalışma başlığı altında olan kısa çalışma, kısa çalışma ödeneği uygulaması ve izin uygulamaları incelenmiştir. Üçüncü başlıkta Covid-19’un işsizlik üzerine etkisi rakamsal olarak değerlendirilmiştir. Dördüncü ve beşinci başlık olarak Covid-19’un sektörlere göre etkisi ve gelir dağılımına göre etkisine yer verilmiştir. Altıncı başlık yapay zeka Covid-19 salgını başlığında ne gibi avantajlar geleceğe yönelik ne yenilikler getireceği de değerlendirilmiştir. Yedinci ve son bölümde ise Covid-19’un eğitim ve turizm sektörüne olan etkisi araştırma kapsamında değerlendirmeler bulunmaktadır.

1. EKONOMİK DURUMA OLAN ETKİSİ

Çalışma hayatında önemli kuruluşlar tarafından COVID-19 salgını sebebiyle ülke ekonomilerinin olağanüstü zamanlardan geçtiği belirtilmekte, salgının bu ekonomileri ne ölçüde etkileyeceğine yönelik farklı görüşler üzerinde durulmaktadır. En basit ifadeyle, hastalığa sebep olan virüsün tıbbi bulaşıcılığının yanında, ekonomik anlamda virüsün oluşturacağı olumsuz etkileri çalışma hayatında yayılma göstereceği belirtilmiştir. Toplumda artan endişe yüzünden üretimin azalması, tüketimin artması sebebiyle ekonomik verilerde düşüş eğilimi görülmektedir.

Çalışma hayatında belirli sektörlerde iflaslar ve iş kayıpları yaşanmakta, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) için ticari faaliyetlerin sürdürülmesi zorlaşmıştır. Birçok yasaklar ve sınırlamalar getirilmiş seyahat yasakları, sınır kapatmaları ve karantina önlemleri doğrultusunda, başta kayıt dışı ve kayıtsız istihdam edilen işçiler olmak üzere birçok işçi işlerine gidememektedir. Mevcut vaziyet ve panik ortamı göz önüne alındığında, işletmelerin yatırımlarını, mal ve işçi alımını geciktirmesi olası sonuçlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Özçiftçi, 2020, s. 147-148).

2. UZAKTAN ÇALIŞMA

İş Kanunumuzun 14. maddesine göre uzaktan çalışma; ‘‘işçinin işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu kapsamında iş görme edimini evinde ya da teknolojik iletişim araçları ile işyeri dışında yerine getirmesi esasına dayalı ve yazılı olarak kurulan iş ilişkisidir’’. Kanunda uzaktan çalışma, evde çalışma ve tele çalışma biçiminde düzenlenmiştir.

Uzaktan çalışmada işçiler, esaslı neden olmadıkça salt iş sözleşmesinin niteliğinden ötürü emsal işçiye göre farklı işleme tabi tutulamaz. İşveren, uzaktan çalışma ilişkisiyle iş verdiği çalışanın yaptığı işin

niteliğini dikkate alarak iş sağlığı ve güvenliği önlemleri hususunda çalışanı bilgilendirmek, gerekli eğitimi vermek, sağlık gözetimini sağlamak ve sağladığı ekipmanla ilgili gerekli iş güvenliği tedbirlerini almakla yükümlüdür (Sümer, 2019, s. 46-47).

Eğer işletme faaliyeti imkân veriyorsa işveren evden çalışma sistemine geçebilir. Mevzuatta evden çalışmaya ilişkin bir hüküm bulunmamakla birlikte İş Kanunu uzaktan çalışma hususunu düzenlemektedir. Uzaktan çalışma sistemine geçecek işyerlerinin bu kapsamda çalışma şeklini, çalışma şartlarını ne süre ile uzaktan çalışılacağını ilan etmesi ve sonrasında çalışanlardan yazılı muvafakat name alınması iyi olacaktır.

Covid-19 salgınına yakalanan çalışanın sağlık personeli olması durumunda da iş kazası ve geliştirdikleri hastalıklar meslek hastalığı olarak tanımlanacaktır. Burada tartışılması gereken diğer bir husus ise işçinin evinde korona virüs sebebiyle hasta olması iş kazası sayılıp sayılmayacağıdır. Önceliklebelirtmek gerekir ki iş kazasından bahsedebilmek için kazanın işverenin otoritesi altında meydana gelmiş olması gerekmektedir. Bununla birlikte hem çalışanın görmekte olduğu iş ile kaza arasında hem de kaza ile zarar arasında illiyet bağının bulunması gerekmektedir. İşçi işyerinde

Covid-19 virüsünü kaparsa ve uzaktan çalışma sistemine geçtikten sonra hasta olduğu ortaya çıkarsa bu durumda iş kazası sayılması yerinde olacaktır. Buna karşılık uygun illiyet bağını kesecek şekilde evde çalışma sırasında madde 3. Bir kişiden bulaşması halinde iş kazası veya meslek hastalığı sayılması mümkün görünmemektedir (Yasak, 2020, s. 2-3).

Tele çalışma ise işçinin işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu kapsamında iş görme edimini teknolojik iletişim araçları ile işyeri dışında yerine getirmesi esasına dayalı ve yazılı olarak kurulan iş ilişkisidir. Tele çalışma işçinin işini göreceği yer evi veya bir başka yer de olabilir. Önemli olan işçinin teknolojik iletişim araçlarını kullanarak işveren ile bağlantı içerisinde olmasıdır. Bir işçi evinde kurulan bir bilgisayar ve telefonla ile bir işletmenin çağrı merkezi işini yürütebilir (SÜMER, 2019, s. 47).

2.2. Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Uygulaması

‘‘Ekonomik kriz ve zorlayıcı sebeplerin ortaya çıktığı durumlarda işverene destek sağlamak için öngörülen kurumlardan birisi de kısa çalışmadır’’ (Yasak, 2020, s. 4).

İşverenin kısa çalışma talebinin iş müfettişlerince yapılacak inceleme sonucu uygun bulunması,

Kısa çalışmaya tabi tutulan işçinin kısa çalışmanın başladığı tarihte çalışma sürelerini ve prim ödeme şartlarını sağlamış olması (Covid-19 etkisiyle yapılan kısa çalışma başvurularında, son 60 gün hizmet akdine tabi olmak kaydıyla son 3 yıl içinde 450 gün prim ödemiş olması), İş müfettişlerince yapılacak inceleme sonucu kısa çalışmaya katılacaklar listesinde işçinin bilgilerinin bulunması, gerekmektedir.

Prim ödeme şartını sağlamadığı için kısa çalışma ödeneğine hak kazanamayanların daha önce çeşitli nedenlerle kesilmiş (yeni işe başlama vs.) son işsizlik ödeneği hak sahipliğinden varsa kalan süre kısa çalışma süresini geçmemek üzere kısa çalışma ödeneği olarak ödenir.

‘‘Kısa çalışma uygulamasından yararlanılabilmesi için işyerinde kısa çalışma uygulanan dönemde 4857 sayılı İş Kanununun 25 inci maddesinin birinci fıkrasının (II) numaralı bendinde yer alan sebepler dışında bir gerekçeyle işveren tarafından işçi çıkarılmaması gerekmektedir’’ (Türkiye İş Kurumu, 2020).

‘‘Kısa çalışma uygulaması bakımından işçi özelinde de sağlanması gereken şartlar bulunmaktadır. Buna göre kısa çalışma ödeneğinden yararlanabilmek için işçinin işsizlik maaşı almaya hak kazanmış olması, yani son üç yılda en az 600 gün süreyle işsizlik sigortası primi ödenmiş olması gereklidir’’ (Güner, 2020, s. 1).

2.2. İzin Uygulamaları

a) Telafi Çalışması Zorunlu nedenlerle işin durması, ulusal bayram ve genel tatillerden önce veya sonra işyerinin tatil edilmesi veya benzer nedenlerle işyerinde normal çalışma sürelerinin önemli ölçüde altında çalışılması veya tamamen tatil edilmesi ya da işçinin talebi ile kendisine izin verilmesi hallerinde, işveren 2 ay içinde (18.03.2020 tarihinde yapılan Covid-19 önlemlerine ilişkin açıklamada telafi çalışmasının süresinin 4 ay olarak uzatıldığı belirtilmiştir) çalışılmayan süreler için telafi çalışması yaptırabilir. Bu çalışmalar fazla çalışma veya fazla sürelerle çalışma sayılmaz. Telafi

çalışmaları, günlük en çok çalışma süresini aşmamak koşulu ile günde üç saatten fazla olamaz. Tatil günlerinde telafi çalışması yaptırılamaz. Telafi çalışmasında aşağıda belirtilen hususlara dikkat edilmelidir.

- Günlük en çok çalışılabilecek 11 saatlik süre aşılmamalıdır.
- Günde en çok 3 saat telafi çalışması yaptırılmalıdır.
- Normal çalışma ile telafi çalışması arasında ara dinlenmesi uygulanmalıdır.
- Tatil günlerinde telafi çalışması yaptırılmamalıdır.
- Telafi çalışmasının tatili izleyen dört aylık sürede tamamlanması gereklidir.
- Telafi çalışması fazla çalışma ya da fazla sürelerle çalışma olarak değerlendirilemez.

b) Ücretsiz izin: Ücretsiz izin İş Kanunu'nda düzenlenmeyen bir konudur. Uygulanması ile ilgili bilgiler genellikle doktrin 9 / 11 ve yargı kararları ile şekillenmektedir. Ücretsiz izin talebi çalışandan gelebileceği gibi olağanüstü şartlarda işveren tarafından da önerilebilir. Ancak işveren tarafından önerilmesi halinde İş Kanunu'nun 22.maddesi çerçevesinde değerlendirmek ve çalışanın yazılı onayı ile ilerlemek gerekli olacaktır. İşverenin tek taraflı iradesi ile işçiyi ücretsiz izne çıkarması mümkün değildir. Bu tür zorunlu ücretsiz izinler iş yargısı tarafından ve doktrinde işveren feshi olarak değerlendirilmektedir. İçinde bulunduğumuz olağanüstü şartlarda bir önlem olarak karşılıklı anlaşma ve çalışanın onayı ile uygulanması mümkün bir önlem olarak değerlendirilebilir.

c) Yıllık ücretli izin: İşyerinde üretimin durması ya da önemli ölçüde azalması halinde çalışanların yıllık ücretli izinlerinin kullandırılması daha önceki kriz dönemlerinde de karşılaştığımız bir uygulamadır. Ancak burada unutulmaması gereken ücretsiz izin uygulamasında olduğu gibi işçi onayının ve tarafların yıllık ücretli iznin kullanılmasına ilişkin ortak iradelerinin var olması gerektiğidir (Bilgütay Yaşar, 2020, s. 8-9)

İş Kanunu'nun 56.maddesine göre yıllık ücretli izin işveren tarafından bölünemez. Bu iznin işveren tarafından sürekli bir şekilde verilmesi zorunludur. Ancak öngörülen izin süreleri, tarafların anlaşması ile bir bölümü on günden aşağı olmamak üzere bölümler hâlinde kullanılabilir. İşveren tarafından yıl içinde verilmiş bulunan diğer ücretli ve ücretsiz izinler veya dinlenme ve hastalık izinleri yıllık izne mahsup edilemez (Türkiye Denizciler Sendikası, 2017, s. 75).

Uygulamada özellikle yıllık ücretli izni birikmiş olan çalışanların yıllık ücretli izinlerini kullanmaları işveren tarafında teşvik edilmektedir. Yıllık izinlerin hak edilen yıllarda kullanılması – kullandırılması aslında İş Kanunu'nun ruhuna da uygundur. Bununla birlikte yine de sıkça biriken yıllık izinlerin olduğunu görmekteyiz. İşveren biriken yıllık izinlerin kullanılmasını çalışandan isteyebilir. Ancak bu bir öneri ya da teklif olarak değerlendirilmelidir. Çalışanı birikmiş yıllık iznini kullanmaya zorlayabilecek bir mekanizma bulunmamaktadır. Bu çerçevede yine çalışanın rızası ile birikmiş izinler kullandırılabilir. d) Toplu yıllık ücretli: İzin Birikmiş izinlerin kullandırılmasına ilişkin diğer bir yöntem ise toplu izin kullanımıdır. Toplu izin kullanma dönemi Yıllık Ücretli İzin Yönetmeliğinin 10.maddesinde Nisan ayı başı ile Ekim ayı sonu olarak düzenlenmiştir. Bu aylar arasında işveren işçilerin tümünü veya bir kısmını kapsayan toplu izin uygulayabilir. Çalışanlar toplu izin uygulamasına katılmakla yükümlüdür.

3. COVID-19'UN İŞSİZLİK ÜZERİNE ETKİSİ

İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü için hazırlanan bir araştırma ise koronavirüs salgınının Türkiye'deki iş hayatına vuracağı tahmin edilen ağır darbeyi gözler önüne seriyor. İstanbul Teknik Üniversitesi'nden (İTÜ) Prof. Dr. Öner Günçavdı ve Doç. Dr. Ayşe Aylin Bayar ile Bilgi Üniversitesi'nden Prof. Dr. Haluk Levent tarafından kaleme alınan araştırmaya göre, salgının ekonomiye etkileri uzun bir döneme yayılacak ve işsizlikte büyük bir artışa neden olacak. Ekonomistlerin ortaya koyduğu en iyimser senaryoda bile, işsizlik oranının yüzde 20'ye dayanacağı öngörülüyor. Yani çalışabilir durumdaki her beş kişiden biri, işsiz kalma tehlikesi ile karşı karşıya. Kötümser senaryoda ise işsizlik neredeyse ikiye katlanacak ve 3 milyon 200 bin kişi işini kaybedecek. Prof. Dr. Öner Günçavdı, yaptıkları çalışmada Türkiye'de istihdam sağlayan 18 büyük sektörü mercek altına aldıklarını söylüyor. İşsizliğin en fazla yaşanacağı sektörlerin inşaat, konaklama, yiyecek ve kültür-sanat sektörleri olduğunu ifade eden Günçavdı, "Mevcut durumda bir tane iyimser, bir tane de kötümser senaryo hazırladık. Buna göre iyimser senaryoda işsizlik yüzde 19,8'e, kötümser senaryoda ise yüzde 25,9'a çıkacak. Yani en olumsuz senaryoda istihdam kayıpları 3,2 milyona kadar

çıkabilecek. Gelir kayıpları ise en kötü etkilenen sektörlerde yüzde 75'e ulaşacak" diye belirtildi. (DURAN, 2020).

Yapılan çalışmaların bir kısmı anket uygulanmasına yönelik olurken bir kısmı da mevcut dönemin etkisini ölçmeye yönelik düzenlemeler şeklinde gerçekleştirilecek. Koronavirüse 4.3 milyon kişilik resmi işsizle yakalanan Türkiye'de salgın döneminde işsiz kalan ancak iş bulamayacağı için iş aramayan veya iş aramaktan vazgeçen işsizler yine TÜİK'e göre işsiz sayılmayacaktır. (Birgün.net, 2020).

Tüik'in araştırmalarına göre Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2020 yılı Şubat döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 502 bin kişi azalarak 4 milyon 228 bin kişi oldu. İşsizlik oranı 1,1 puanlık azalış ile %13,6 seviyesinde gerçekleşti. Tarım dışı işsizlik oranı 1,5 puanlık azalış ile %15,4 oldu. İstihdam edilenlerin sayısı 2020 yılı Şubat döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 602 bin kişi azalarak 26 milyon 753 bin kişi, istihdam oranı ise 1,7 puanlık azalış ile %43,1 oldu. Kamudaki istihdam oranına bakacak olursak Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın derlediği verilere göre, 2020 yılı I. döneminde toplam kamu istihdamı 2019 yılının aynı döne 15-64 yaş grubunda işsizlik oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,1 puan azalışla %13,9, tarım dışı işsizlik oranı ise 1,4 puanlık azalışla %15,5 oldu. Bu yaş grubunda istihdam oranı 1,7 puanlık azalışla %47,6, işgücüne katılma oranı ise 2,6 puanlık azalışla %55,4 oldumine göre %4,0 oranında artarak 4 milyon 699 bin kişi oldu (Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, 2020).

4. COVID-19'UN SEKTÖRLERE GÖRE ETKİSİ

Korona virüsün Sektörlere Göre Etkilerine kısaca olarak bakarsak Covid-19 tedbirleri nedeniyle faaliyeti doğrudan olumsuz etkilenen sektörler vardır bunlar:

- Konaklama ve yiyecek hizmetleri,
- Seyahat acentesi, tur operatörü, diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili hizmetler,
- Yaratıcı sanatlar, gösteri sanatları ve eğlence hizmetleri; kütüphane, arşiv, müze ve diğer kültürel hizmetler; kumar ve müşterek bahis hizmetleri,
- Spor hizmetleri ile eğlence ve dinlence hizmetleri ve
- Hava yolu taşımacılığı hizmetleri;
- Tekstil, giyim eşyası, deri ve ilgili ürünler ve
- Perakende ticareti

Bu sektörler genel itibariyle az etkilenen ve çok etkilenen sektörler olarak ayrılıyorlar (TAYMAZ, 2020).

5. GELİR DAĞILIMINA GÖRE ETKİSİ

COVID-19 salgınının hane halklarının gelirleri üzerindeki etkisi iki senaryo üzerinden analiz edilmiştir. Temel araştırmalara göre iki hisseye; temelinde ve kamunun müdahalesi öncesinde salgının ücretli istihdamı üzerinde olumsuz etkileri görülmektedir. Buna İstihdam oranının ve doğal olarak bağımlılık oranının sırasıyla yüzde 40 ve yüzde 30'a kadar düşmesinin beklenmesi mümkündür. İstihdam edilenlerin oranı ortalama olarak bakmakta oldukları nüfus bir hayli yükselmektedir. Öte yandan yaşanan şokun istihdama bağlı tüm gelir türlerinde meydana getirdiği etkiler dikkate alındığında ve diğer gelirlerin değişmediği varsayımı ile hane halklarının önemli bir gelir kaybına uğradıkları ancak gelir dilimleri üzerindeki etkinin farklılaşması nedeniyle gelir dağılımının bozulduğu gözlemlenmektedir. Düşük gelir gruplarının gelir kaybı yüksek gelir gruplarına göre daha yüksektir (BAYAR, 2020, s. 5)

Gelir kayıplarını bir şekilde telafi edebilmek, minimize edebilmek mümkün olsa da, gelir dağılımını bozucu etkilerini telafi edebilmek kolay olmayacaktır. Zira salgın sırasında alınan olağanüstü tedbirlerin makro-iktisadi dengeler üzerinde yapacağı etkilerin kalıcı olmaması için izlenecek olan politikalar, salgın süresince ortaya çıkan bozulmaların salgın sonrasında da devam etme riskini arttırmaktadır. Maalesef gelir dağılımında meydana gelebilecek bozulmaların telafi edilebilmesi de ek kaynakların, aynı 2002-2007 döneminde olduğu gibi, bu amaç doğrultusunda kullanılmasını gerektirecektir (Bayar ve Günçavdı, 2020).

6. YAPAY ZEKA VE COVID-19 SALGINI

Yeni tip koronavirüsü (COVİD-19) tüm dünyada küresel sistemi durma noktasına getirilmiştir. İnsanoğlunun virüs ile mücadele yollarından en önemlileri avantajları yeni yüzyılın teknolojik avantajları, 3D yazıcılar, insansız hava araçları, kuantum bilgisayarlar ve yapay zekâ teknolojileridir. COVİD-19 karşı verilen mücadelede yapay zekâ teknolojisi etkin olarak kullanılmaya çalışılmaktadır. Yapay zekâ araçları, koronavirüsün yayılmasını tahmin etmek, insandan insana bulaşırken genetik evrimini belirlemek, teşhisi hızlandırmak ve potansiyel tedavilerin geliştirilmesinde kullanmak gibi virüsle mücadelenin çeşitli sahalarında kullanılmaya başlanmıştır. Stanford Üniversitesi akademisyenlerinden E. Kahana'ya göre COVİD-19 krizinin çözülmesi ve virüs ile ilgili tedavi yollarının bulunması yapay zeka ekseninde olacaktır. COVİD-19 salgınına karşı etkili olması için, güncel ve tam verilere yeterli erişimin olması gerekmektedir. Özellikle makine öğrenimi, derin öğrenme teknikleri, yeni algoritmalar ve yapay sinir ağlarını geliştirmek için çok fazla miktarda veriye ve bilgi işlem gücüne ihtiyaç vardır (Metin, 2020, s. 45).

Yapay zekaya endüstri 4.0 konusunda bakacak olursak istihdam konusundaki en önemli kaygılardan biri de, gelecekte robotların çalışan işçilerin yerini alabileceği ve işsizliğin artabileceği kaygısıdır. Bu konuda kesin bir cevap olmamakla birlikte, geçmiş sanayi devrimlerinin başında hep bu tür kaygılar yaşanmasına rağmen, her yeni teknolojik gelişmeler yeni iş alanlarının ve becerilerin gelişmesini de beraberinde getirdiğinden işsizliğin uzun vadede artması beklenmemektedir. Ancak, önemli iki sonucu kaçınılmaz olarak ortaya çıkacaktır. Birincisi çalışma sürelerinin giderek kısalması ve ikinci olarak ta daha iyi bir iş ve kariyer sahibi olabilmek için yüksek vasıflar ve iyi bir eğitim gerektirmektedir. Bu bağlamda 4. Endüstri Devrimi ile birlikte kullanılabilen yüksek teknoloji imkanlarının da bu alanlarda faaliyet ve iş yapmak isteyen girişimcilerin ve KOBİ' lerin işlerini kolaylaştıracağı beklenmektedir (Taş, 2018, s. 1827).

Yapay zeka, COVID-19'un yayılımını potansiyel olarak izlemeye ve öngörmeye ek olarak, hastalığın tanı ve prognozunda da kullanılabilir. Aslında, bu belki de Artifica intelligence I girişimlerinin ilk acelesinin çoğunun odaklandığı yerdir. COVID-19'un hızlı ve doğru teşhisi hayat kurtarabilir, hastalığın yayılmasını sınırlayabilir ve (AI) modellerinin eğitileceği verileri oluşturabilir. Göğüs radyografisi görüntüleri kullanarak COVID-19'u teşhis etmek için yapay zeka modellerini eğitmek için giderek daha fazla çaba harcanmaktadır. Son zamanlarda COVID-19'a karşı yapay zeka uygulamalarının Bullock ve ark göre, yapay zekanın insanlar kadar doğru olabileceğini, radyologların zamanından tasarruf edebileceğini ve COVID-19 için standart testlerden daha hızlı ve daha ucuz bir teşhis yapabileceğini savunuyor (Naudé, 2020).

7. COVID-19'UN EĞİTİM SİSTEMİNE OLAN ETKİSİ

''Bulaşıcılığı yüksek olan COVID-19 pandemisi dünya genelinde bir panik ve tedirginlik oluşturmuş, "evde kalın" çağrısını desteklemek için ülkeler eğitim süreçlerine geçici süre ara vermişler, bunun yerine öğrencilerin uzaktan eğitim almaları desteklenmiştir'' (ÖZÇİFTÇİ, 2020, s. 147).

Yapılan araştırmalar, salgının yayıldığı ülkelerde okulların kapalı olduğunu ancak Türkiye'dekine benzer ulusal çapta bir uzaktan eğitim sisteminin kurulamadığını ortaya koydu. Türkiye'de koronavirüs tedbirleri kapsamında eğitime ara verilmesinin ardından, Millî Eğitim Bakanlığının yürüttüğü çalışmalarla kısa sürede 3 yeni televizyon kanalı ve kapasitesi artırılan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden 18 milyonun üzerinde öğrenci için uzaktan eğitime başlandı. Uzaktan eğitim yayınlarının TRT EBA televizyonlarında 23 Mart itibarıyla başlatılması ve Bilim Kurulunun da önerisiyle 30 Nisan'a kadar sürdürülmesi kararlaştırıldı. İlkokul, ortaokul ve liseler için ayrı ayrı açılan televizyon kanallarında 12 sınıf düzeyinde 20-25'er dakikalık ders yayınları akşam saatlerine kadar sürüyor. İnternet üzerinden hizmet veren dünyanın en büyük dijital eğitim platformu EBA'da ise öğrencilere, 1600'den fazla ders ve 20 binin üzerinde etkileşimli içerik sunuluyor. Çocukların derslerini TRT EBA TV üzerinden takip etmeleri, ders tekrarları, konu eksikleri ve sorular için EBA'yı kullanmaları öneriliyor. Sisteme yüklenme olmaması için EBA'yı hangi sınıfların hangi saat aralığında kullanması gerektiği öğrencilere bildiriliyor.

Öte yandan uzaktan eğitim sürecinde öğretmen ile öğrenci arasındaki mesafeyi ortadan kaldırarak etkileşimli ders işlenmesine imkan sağlayan canlı sınıf uygulamasının 8. ve 12. sınıflar için pilot çalışmaları başlatıldı. Canlı sınıf uygulamasına 8. sınıflardaki 1 milyon 700 bin ve lise son sınıflarda okuyan 1 milyon öğrencinin katılması amaçlanıyor. Uygulamanın, pilot çalışmaların ardından

kademeli olarak Türkiye geneline yaygınlaştırılması planlanıyor. Öğretmenler, canlı sınıf uygulamasıyla evlerinde görev alacak ve televizyon dersleriyle eşgüdümlü olarak kendi öğrencilerine EBA üzerinden ödevlendirme yapıp soru-cevap-test etkinliklerini yönlendirip çalışma gönderecek.

Bu arada uzaktan eğitimle birlikte milyonlarca öğrencinin aynı anda internet kullanım talebiyle yaşanan yoğunluk problemlerini hızla çözüme kavuşturmak için EBA Kontrol Merkezi kuruldu.

YÖK tarafından, küresel Kovid-19 salgını sürecinde üniversitelerde başlatılan uzaktan öğretim süreçlerinin mevcut durumunu tespit etmek ve daha da iyileştirilmesi faaliyetlerine katkıda bulunmak üzere bir veri analiz çalışması yapıldı. Çalışmada doğrudan üniversite rektörlüklerinden istenilen bilgiler sonucunda elde edilen veriler kullanıldı. Bu kapsamda 127 Devlet ve 62 Vakıf olmak üzere toplam 189 üniversiteden toplanan farklı alanlardaki bütün veriler değerlendirilerek analiz edildi. Yapılan bu çalışma neticesinde ortaya çıkan sonuçlara göre:

Üniversitelerimiz uzaktan öğretime geçiş konusunda önemli gayretler göstermiş birçok üniversite kısa süre içerisinde bu çalışmaları tamamlamıştır. 189 Üniversiteden 121'i (%64'ü) 23 Mart 2020 (YÖK'ün üniversitelerde eğitime ara vermesinden bir hafta sonra), 41'i (%21,6'sı) ise 30 Mart 2020, 25'i ise (%13,2'si) 6 Nisan 2020 tarihlerinde uzaktan öğretim uygulamalarına başlamıştır (YÖK, 2020).

‘‘Vaka sayısının Türkiye’de hızlıca artması ve pandeminin uzun süreceğinin anlatılması üzerine YÖK (2020i) 18 Mart 2020 tarihinde aldığı kararla örgün ön lisans, lisans ve lisansüstü programlarının teorik derslerinin uzaktan eğitimle yürütülmesinde üniversitelere yetki devri yaptı. Bu yetki devri sonrasında Türkiye’deki üniversiteler örgün programlardaki teorik dersleri çeşitli uzaktan eğitim yöntemleriyle yürütmeye başladılar. Yine YÖK 26 Mart 2020 tarihinden itibaren bahar dönemi eğitim-öğretim sürecinin sadece uzaktan eğitim, açık öğretim ve dijital öğretim imkanları ile sürdürülmesine karar verdi’’ (YÜCEL, 2020, s. 2).

Üniversitelerin neredeyse tamamına yakını (%99.2) teorik derslerini, yaklaşık %89'u ise uygulamalı derslerin teorik kısımlarını uzaktan öğretim yöntemiyle yürütmeye başladığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, Üniversitelerin %75'inin uzaktan öğretimle verilebilecek uygulamalı dersleri bu dönemde uzaktan öğretim yoluyla verdiği görülmektedir (YÖK, 2020).

8. COVID-19’UN TURİZM SEKTÖRÜ ÜZERE ETKİSİ

Türkiye’de Sağlık Bakanı Fahrettin Koca Mart ayının 11’ne bağlayan gecede coronavirüs (Covid-19) salgını ile ilgili olarak bir vatandaşın test sonuçlarının pozitif çıktığını belirtmiştir. Bunun üzerine Türkiye’den 13 Mart 2020 tarihi itibariyle 9 Avrupa ülkesine yönelik uçuşlar durduruldu. Türkiye’de 21 Mart 2020 itibariyle uçuşların yasaklandığı ülke sayısı 68 oldu. Covid-19 sebebiyle Mart 2020 itibariyle seyahat kısıtlamalarının başlandığı görülmektedir.

2019 yılında Türkiye’ye gelen ziyaretçi sayısı, 45.058.286 kişi olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de Covid-19 vakasının görüldüğü ay olan Mart 2019’da gelen ziyaretçi sayısı 2.232.358 kişi olarak gerçekleşirken, Nisan ayında 3.293.176 kişi olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılında ortalama kişi başı harcama ise 666 Dolar olarak gerçekleşmiştir (TÜRSAB, 2020). Dolayısıyla kısıtlamanın olduğu Mart ve Nisan ayı içinde ortalama kayıp 3,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Mart ve Nisan ayında ziyaretçi sayısı Mayıs, Haziran, Temmuz aylarına göre daha düşük düzeyde seyretse de salgının kontrol altına alınmaması durumunda bu kayıp artarak devam edecek ve Türkiye’de ortalama 30 milyar dolarlık bir kayıp yaşanmış olacaktır. Türkiye ekonomisinde turizm sektörünün istihdama katkısını incelendiğinde turizm sektörünün toplam istihdam içerisinde aldığı payın genelde % 8 civarında gerçekleştiği görülmektedir (İLAL, 2020, s. 129-130).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Covid-19 salgının Türkiye’de çalışma hayatını nasıl etkilediği ve ne gibi çözüm ve önlemler alındığı incelenmiştir. Covid-19 pandemisi sebebiyle bazı işyerlerinin kapanması ve iş kayıplarının yaşandığı için ticari faaliyetlerin sürdürülmesi zorlanmıştır. Bu zorluklar sebebiyle salgının korkutucu boyutlara ulaşmaması işçi ve işveren için yasal önlemlerin alınmasına çalışılmıştır.

Çalışmada uzaktan çalışma, evden çalışma ve kısmi çalışma gibi sistemler de salgın sebebiyle iş hayatında istihdam şekli olarak önemi artmaya başladığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalar işçiler açısından da kısa çalışma ödeneğine başvurulması, ödeneğin verilmesi, iş kazası ve salgın gibi olaylardan korunması kanun çerçevesinde araştırılmıştır. ‘‘Korona virüsün Türkiye’deki iş hayatına

vurduğu zarara bakacak olursak en çok ekonomik problem olarak işsizlik büyük bir artışa neden olacaktır. Ekonomistlerin ortaya koyduğu araştırmaya göre işsizlik oranın % 20'ye dayanacağı öngörülüyor. Yani çalışabilir halde olan her 5 kişiden biri, işsiz kalma tehlikesi ile karşı karşıyadır'' (Aram EKİN DURAN, 2020).

TÜİK'e göre 4,3 milyon kişilik resmi işsizle yakalanan Türkiye'de salgın döneminde işsiz kalan ancak iş bulmayacağı için iş aramayan veya iş aramaktan vazgeçen işsizler yine işsiz sayılmayacaktır. Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2020 yılı şubat döneminden geçen yılın aynı dönemine göre 502 bin kişi azalarak 4 milyon 228 bin kişi seviyesinde gerçekleşti (Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, 2020).

Covid-19 salgını ile hane halkının gelirlerinde azalma ve gelir kaybına uğradıklarından dolayı gelir dağılımında bozulma gözlemlenmektedir.

Koronavirüs tüm dünyada küresel sistemin durma noktasına getirmiştir. Buna karşın verilen mücadele yapay zeka teknolojisini yaygın olarak kullanmaya çalışmaktır. Stanford Üniversitesinin araştırmasına göre covid-19 krizin çözümlenmesi ve virüs ile ilgili tedavisi yollarının bulunması yapay zeka ekseninde olacaktır diye belirtilmiştir (Metin, 2020).

Salgın sebebiyle eğitim sistemine etkisi açısından değerlendirirsek öğrencilerin uzaktan eğitim almaları desteklenmiştir. 23 Mart'tan itibaren Milli Eğitim Bakanlığının yürüttüğü çalışmalarla öğrenciler uzaktan eğitime başlamıştır. YÖK tarafından ise covid-19 salgını sürecinde üniversitelerde başlatılan uzaktan öğretim programına birçok üniversite bu çalışmaları tamamlamıştır (YÜKSEKÖĞRETİM KURULU, 2020).

İş hayatının önemli sektörlerinden biri olan turizm sektörüne de koronavirüs sebebiyle Mart 2020 tarih itibariyle seyahat kısıtlamalarının başlandığı görülmektedir. Dolasıyla kısıtlamanın olduğu mart ve nisan ayında ortalama kayıp 3,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu kayıplar mayıs, haziran, temmuz aylarında da devam ederse Türkiye'de ortalama 30 milyar dolarlık bir kayıp yaşanmış olacaktır. Türkiye ekonomisinde turizm sektörünün istihdama katkısı incelendiğinde turizm sektörü toplam istihdam içinde aldığı payın genelinde %8 civarında gerçekleştiği görülmektedir (İLAL, 2020, s. 129-130).

Virüsten kaynaklanan nedenlerle şu an hesaplanan parasal kaybın küresel çerçevede 860 milyar dolar ile 3,4 trilyon dolar arasında olacağı tahmin ediliyor. ''Toplam küresel GSYİH'nin 88 trilyon dolar seviyesinde olduğu varsayılırsa 3,4 trilyon dolar bu büyüklüğün yaklaşık %4'üne tekabül etmektedir (%3,86)'' (Özdemir, 2020).

Bu salgının neden olduğu endişeyi azaltmak ve insanların güvenini kazanmak için devlet işyerinde işçileri korumalı, ekonomiyi ve istihdamı teşvik etmeye çalışmalı, geliri desteklemek ve ekonomik paketlerin sürdürülmesine devam edilmelidir.

Kaynakça

Aktürk, H. (2020). *Covid-19 Ve Online Yaşam*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1-25. 31.05.2020 tarihindehttps://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/63304987/Yeni_Koronavirus_Hastaligi_Pandemisi_Doneminde_Online_Yasam_ve_Psikolojik_Etkileri20200514-121159-t3ezb3.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DYeni_Koronavirus_Hastaligi_Pandemisi_ adresinden alındı

Duran, A. (2020). İşsizlikte korkutan tahmin: 3,2 milyon kişi işsiz kalabilir. 10.05.2020 tarihinde https://www.dw.com/tr/i%C5%9Fsizlikte-korkutan-tahmin-32-milyon-ki%C5%9Fi-i%C5%9Fsiz-kalabilir/a-53126727 adresinden alındı

Bayar, Ö. G. (2020). COVID-19 Salgınının Türkiye'de Gelir Dağılımına Etkisi ve Mevcut Politika Seçenekleri. Türkiye: İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü.

Yaşar, N. S. (2020. 03. 20). Covid-19 Özelinde İşveren Bilgilendirme Rehberi (Sosyal Güvenlik ve Çalışma Mevzuatı Yönünden). PwC Türkiye Sosyal Güvenlik Bülteni(15), 2-11.

https://www.pwc.com.tr/tr/Hizmetlerimiz/sosyal-guvenlik/bultenler/2020/covid-19-ozelinde-isveren-bilgilendirme-rehberi.pdf adresinden alındı

Birgün.net. (2020.04.24). TÜİK, koronavirüs nedeniyle işgücü araştırmasına yeni sorular ekleyecek. Türkiye. 07.05.2020 tarihinde https://www.birgun.net/haber/tuik-koronavirus-nedeniyle-isgucu-arastirmasina-yeni-sorular-ekleyecek-298044 adresinden alındı

Erol, S. I. (2020.04.17). Covıd-19'un Çalışma Hayatına Yansımaları: Salgından Etkilenen Bazı Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler. Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(19), 212-231. 06.05.2020 tarihinde http://static.dergipark.org.tr/article-download/f064/5bbb/89f5/5ecd34c2944b9.pdf? adresinden alındı

İlal, O. B. (2020.05.10). Coronavirüsün (Covid-19) Turizm Sektörü Üzerindeki Ekonomik Etkileri. International Journal of Social Sciences and Education Research, 125-139. 28.05.2020 tarihinde http://static.dergipark.org.tr/article-download/b8c9/b642/f8c5/5ebc54d59ced7.pdf? adresinden alındı

Metin, U. M. (2020 Mayıs). COVID-19 ile Mücadelede Yapay Zekâ Uygulamaları. Ankara, Çankaya, Türkiye. 30.05.2020 tarihinde https://www.academia.edu/43094839/COVID-19_ile_M%C3%BCcadelede_Yapay_Zek%C3%A2_Uygulamalar%C4%B1_Artificial_Intelligence_Applications_in_the_Fight_Against_COVID-19_ adresinden alındı

Naudé, W. (2020 April 28). Artificial intelligence vs COVID-19: limitations, constraints and pitfalls. Nature Public Health Emergency Collection, 1-5. doi:10.1007/s00146-020-00978-0

Özçiftçi, Ç. Ü. (2020 Ocak). COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme. Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi, 25(1), 142-153. 09.04.2020 tarihinde http://static.dergipark.org.tr/article-download/3693/75ff/7972/5ea73aa1049b8.pdf? adresinden alındı

Özdemir, P. (2020). COVID-19'un (Corona) Küresel İşgücü Piyasalarına ve Topluma Muhtemel Etkileri. Sakarya Üniversitesi Sakarya Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (S E S A M). 29.05. 2020 tarihinde http://sesam.sakarya.edu.tr/tr/duyuru/goster/91192/covid-19-corona-un-kuresel-isgucu-piyasalarina-ve-topluma-muhtemel-etkileri adresinden alındı

Güner, H. S. (2020). *Covid-19 Salgını Çalışma Hayatına Etkisi Ve Uygulanabilecek Yöntemler.* Moral & Partners Hukuk Bürosu, 1-3. 28.04.2020 tarihinde https://www.bcct.org.tr/wp-content/uploads/20200414-MoralPartners-Bilgi_Notu_Covid-19_%C4%B0%C5%9F-Hukuku_Uygulanabilecek-Y%C3%B6ntemler.pdf adresinden alındı

Sümer, P. H. (2019). İş Hukuku (24. Baskı b.). Ankara: Seçkin.

Taş, H. Y. (2018). Dördüncü Sanayi Devrimi'nin (Endüstri 4.0) Çalışma. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 9(16), 1818-1836. doi:DOI: 10.26466/opus.479123

Türkiye Denizciler Sendikası. (2017). 4857 sayılı İş Kanunu (Ziraat Gurup Matbaacılık A.Ş. b.). İstanbul: Türkiye Denizciler Sendikası Eğitim Yayınları.

Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. (2020 Mayıs 11). İşgücü İstatistikleri, Şubat 2020. Türkiye. Mayıs 21. 2020 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33786 adresinden alındı

Türkiye İş Kurumu. (2020). Kısa Çalışma Ödeneği. Türiye. 05. 2020 tarihinde https://www.iskur.gov.tr/isveren/kisa-calisma-odenegi/genel-bilgiler/ adresinden alındı

Yasak, A. G. (2020). Koronavirüs Salgınının İş Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi. ACADEMİA, 1-15.04.30. 2020 tarihinde https://www.academia.edu/42736423/KORONAV%C4%B0R%C3%9CS_SALGININ_%C4%B0%C5%9E_HUKUKU_KAPSAMINDA_DE%C4%9EERLEND%C4%B0R%C4%B0LMES%C4%B0 adresinden alındı

Yücel, E. K. (2020. 12 Mayıs). Yeni Tip Koronavirüs Pandemisi Döneminde Üniversitelerde Uzaktan Eğitim: Lisans Öğrencileri Kapsamında Bir Değerlendirme Çalışması. Yükseköğretim Dergisi, 2-12. Mayıs 2020 tarihinde http://www.yuksekogretim.org/Port_Doc/YOD_Preprint_Vol/YOD_2020000009.pdf adresinden alındı

Yükseköğretim Kurulu. (2020. 3 Mayıs). -*Yök Üniversitelerimizdeki Uzaktan Öğretimin Bir Aylık Fotoğrafını Çekti Yök'ten Üniversitelerdeki Uzaktan Eğitime Yönelik Değerlendirme Yök'ten, Salgın Sürecinde Üniversitelerdeki Uzaktan Eğitimin Bir Aylık Durum Tespiti*. Türkiye. 12.05.2020 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/uzaktan-egitime-yonelik-degerlendirme.aspx adresinden alındı